

Ситни прилози

НАСЕЉАВАЊЕ ИЗ ЦРНЕ ГОРЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ У ШУМАДИЈУ (1879—1897)

О насељавању из Црне Горе, Брда и Херцеговине у Шумадију налазимо података у радовима Дробњаковића¹⁾ и Шобајића²⁾. Први је дао врло лијеп прилог за ово питање у периоду од 1847 до 1869, док други даје низ података о истакнутим породицама које су се током дужег периода доселиле у Шумадију. Ја сам исписао архивску грађу из београдских јавних и приватних архивских скупина о насељавању из Црне Горе, Брда и херцеговачких пограничних племена у Шумадију у првој половини XIX вијека. Насељавање у Његошево доба биће обрађено у моме раду „Србијанско-црногорски односи у Његошево доба“, који ће бити готов у току идуће године. Овога пута дајем прилог питању насељавања у Шумадију у периоду од 1879 до 1897 године.

Министарство иностраних дјела 15 априла 1898, бр. 2880, тражило је од министарства унутрашњих дјела да прикупи и достави му податке о сљедећим питањима: 1) колико је које године доселило се црногорских породица?, 2) колико их је остало?, 3) колико их се вратило? и 4) какво је искуство стечено са оним породицама које су остале? Министарство унутрашњих дјела расписом од 18 априла 1898 затражило је да му окрузи врањски и топлички доставе податке по тим питањима³⁾. Подаци су тражени за вријеме од 1880 до 1897 године. Акта министарства унутрашњих послова за овај период су скоро сасвим пропала, а оно мало што је преостало није сређено, док акта министарства иностраних послова нијесу приступачна за проучавање. Пошто је питање насељавања у Шумадију врло важно питање, нарочито у овом периоду, то нам је драгоцјен сваки податак о томе. Мени је познато да су сачувана три документа која су и приступачна.

¹⁾ Др Бор. М. Дробњаковић, О насељавању Црногораца по Србији у периоду од 1847—1869 године, *Нови живот* 17, 1924, 311—315, 340—347, 374—380.

²⁾ Петар Шобајић, Неке знамените породице у Србији пореклом из Црне Горе, *Записи* 2, 1928, 129—138.

³⁾ Д. А. (= Државна архива у Београду), Деловодни протокол мизн. ун. дела 1898. III част, бр. 8715.

науци. Прва два то су извјештаји врањског и топличког округа упућени министарству унутрашњих дјела.

Начелство округа врањског 18 маја 1898, бр. 6243, јавља министарству унутрашњих дјела да се у срез јабланички 1880 доселило 35 црногорских фамилија, а отселило 5; 1886 доселило се 13 фамилија, а отселило 2; 1888 доселила се 81 фамилија, а није се отселила ниједна; 1889 доселило се 707 фамилија, а отселило се 186. Према томе доселило се у срез јабланички свега 1031 фамилија, а отселило се у Црну Гору и друге крајеве свега 195 фамилија, тј. остало је 835. На крају извјештаја се јавља да многи насељеници нијесу „прилагодни“ били да буду „добри грађани“⁴⁾.

Извјештај начелства округа топличког од 28 маја 1898, бр. 3078, је детаљнији и прегледнији. Из њега се види да је од 1880 до 1897 досељено у овај округ 772 фамилије, од којих је остало 550, а отселило се 222 фамилије. Таблица досељавања и отсељавања по годинама је следећа:

Број	Гдје су насељени	Насељено у годинама породица										Свега насељено	Од ових отселило се у Црну Гору и др. државе	Остало у Шумадији
		1880	1882	1886	1888	1889	1890	1892	1894	1895	1897			
1	У срезу добричком	33		26				88				147		147
2	У срезу прокупчком	23		1		1	3				1	29	1	
3	У вароши Прокупљу	2			3	2	2		2			11		11
4	У срезу косањичком		308			258	18			1		585	221	364
Свега:		58	308	27	3	261	23	88	2	1	1	772	222	550

Начелство округа топличког у своме извјештају напомиње да већина који су остали то су они који се „још нису могли прилагодити приликама“. Тамо се даље каже за оне који су насељени даље од границе, нарочито за оне у срезу прокупчком, да имају услове да буду „добри грађани, јер их има доста који су радни и који су се прилагодили месним приликама, пошто је на њих јако лутичала околина, а особито то што су насељени међу радним светом, досељени

⁴⁾ Д. А., Поклоњи и откупци 11, начелство округа врањског мин. ун. дела, из Врања 18 V 1898.

махом из старих граница наших“. За оне који су насељени поред границе истиче се у извјештају, да се тешко прилагођавају приликама и са малим изузетком „мучно да могу кадгод они постати наши добри грађани“, јер је мало таквих који хоће да озбиљно раде и да се владају како треба. Ти насељеници били су подложни кријумчарењу и другим недозвољеним радњама, које зато што се дешавају баш на граници нијесу требале да се догађају у интересу мира и реда. Ово су они чинили зато што нијесу имали додира са становништвом из унутрашњости и што су на самој граници, на којој се како стоји у извјештају „као што је познато посведневно од стране Арнаута врше разне крађе и друга рђава дјела, која на њих, као на непосредне суседе, са свим природно, рђаво утичу“⁵⁾

Трећи документат врло је важан и детаљан је⁶⁾. Ту се дају тачни подаци о свима фамилијама и њиховим породицама. На челу тих до-сељеника био је Јоле Пилетић⁷⁾.

Д-р Љубомир Дурковић-Јакшић

ИЗВЈЕСНИ ПОДАЦИ О Д-ру ПЕТРУ МАРИНКОВИЋУ

10/22 августа 1850 г. Његош пише с Цетиња д-ру Петру Маринковићу у Котор између осталог и ово: „... Хиљаду сам совјетника имао откако сам се разболио, но сам се највише Вашег совјета држао и данас се највише држим, јербо сам видио да из дубине познанства и благородне душе истјече...“¹⁾

За нас је, свакако, од великог интереса да сазнамо ко је био тај д-р Петар Маринковић чијих се савјета наш Његош највише придржавао.

У Државном архиву у Задру нашли смо једну табелу („Tabella dei Concorrenti a posti di Medici presso le Prefetture distrettuali

⁵⁾ Тамо, начелство округа топличког из Прокупља 28 V 1898.

⁶⁾ Тамо, 96.

⁷⁾ О Јолу Пилетићу (1814—1900) писао је Т. Ормовац, („Јоле Пилетић и његово доба“) у „Словенском југу“ 1904 и 1905. Нема података о Јолу у раду Видека Отовића („Брдско-црногорски велики исердар Јоле Пилетић“) који је изашо у Нишу 1932. То је радња у стиховима гдје се прославља Јоле. Вриједно је споменути да је београдска влада, на предлог мин. финансија, одобрила 1818 Јолу и његовој породици позајмицу на пет година у суми од 2000 динара и то је одобрио и сам књаз. Ова позајмица дана је са циљем да се обрађује земља на Говици код Ниша (Српске новине 8 XII 1881). Акта мин. финансија из ових година, која су у Државном архиву у Београду, у току су уређивања.

¹⁾ Цјелокупна дјела Петра II Петровића Његоша у редакцији д-ра Данила Бушовића, Београд, 1936, стр. 818.